

KIESRAAD

BINNENHOF 19 - 'S-GRAVENHAGE - TEL. (070) 624881

Aan

de Minister van Binnenlandse Zaken

Uw brief van

Ons kenmerk

's-Gravenhage,

2535 a

Onderwerp Vraag Kamerlid Jongeling
met betrekking tot verkrijging
kiesgerechtigde leeftijd tussen
kandidaatstelling en verkiezing

In antwoord op het schrijven van Uw ambtsvoorganger van 22 februari 1971, nr.B71/U 608, waarbij de aandacht wordt gevraagd voor het door het lid van de Tweede Kamer, de heer Jongeling geopperde bezwaar, dat de 21-jarigen, die die leeftijd bereiken tussen de kandidaatstelling en de stemming, niet aan de stemming kunnen deelnemen, moge de Kiesraad U het navolgende als resultaat van zijn overwegingen terzake mededelen.

Artikel B 1 van de Kieswet bepaalt, dat de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, van de Provinciale Staten en van de raden der gemeenten worden gekozen door degenen, die op de dag der kandidaatstelling ingezetenen zijn, onderscheidenlijk des Rijks, der provincie en der gemeente, mits zij Nederlanders zijn en zij de leeftijd van eenentwintig jaren hebben bereikt. Het artikel sluit aldus aan aan de desbetreffende artikelen van de Grondwet (artikelen 90, 137 en 152) die bepalen, dat de leden van de Tweede Kamer, Provinciale Staten en raden worden gekozen door de ingezetenen, tevens Nederlanders of door de wet als Nederlandse onderdanen erkend, die de door de wet te bepalen leeftijd, welke niet beneden een en twintig jaren mag zijn, hebben bereikt.

De Kieswet is er daarbij kennelijk van uitgegaan, dat onder "kiezen" het geheel van de aan een verkiezing verbonden verrichtingen moet worden verstaan, waarbij dan de kandidaatstelling het eerste moment is. Zo is door de Kieswet ook verstaan de bepaling van artikel 82 der Grondwet, waarbij in het tweede lid wordt bepaald, dat het besluit, waardoor een ontbinding wordt uitgesproken, tevens inhoudt de last tot het "verkiezen" van nieuwe Kamers binnen veertig dagen: artikel F 2 van de

Kieswet bepaalt, dat in geval van ontbinding van de Tweede Kamer de kandidaatstelling voor de verkiezing van de leden der nieuwe Kamer geschiedt op een door Ons te bepalen dag binnen veertig dagen na de dagtekening van het besluit tot ontbinding.

Intussen, al is dan daarmee verklaard, dat met betrekking tot de leeftijd het bereikt hebben daarvan op de dag der kandidaatstelling wordt geeist, zo valt naar het oordeel van de Kiesraad niet te ontkennen dat het wezenlijk element van een verkiezing is gelegen in de stemming, en dat het dus onbevredigend moet worden gedacht dat zij, die sinds de kandidaatstelling alsdan de vereiste leeftijd hebben bereikt, van deelneming aan de stemming zijn uitgesloten.

De Kiesraad is van oordeel, dat hieraan ware tegemoet te komen door - overeenkomstig de suggestie van het Tweede Kamerlid, de heer Van den Bergh (Handelingen Tweede Kamer, Zitting 1970-1971, blz. 2314, rechter kolom) - aan het slot van artikel B 1, eerste lid, in plaats van "en zij de leeftijd van eenentwintig jaren hebben bereikt" te lezen: en zij op de dag der stemming de leeftijd van eenentwintig jaren (of bij aanneming van het desbetreffende voorstel tot herziening van de Grondwet: "van achttien jaren") hebben bereikt".

De Kiesraad meent, dat, al moge de Kieswet blijkens het vorenstaande niet ten onrechte de desbetreffende bepalingen van de Grondwet tot dusverre aldus hebben begrepen, dat het recht tot kiezen met de kandidaatstelling aanvangt en dus op dat tijdstip de vereiste leeftijd moet zijn bereikt, een voorziening als hiervoren aangegeven, niet met de Grondwet in strijd behoeft te worden geacht, integendeel, nu de stemming het meest wezenlijke element van de verkiezing uitmaakt, aan de strekking daarvan beter recht doet. Zou men overigens hierover anders oordelen, dan zou in de Kieswet een bepaling kunnen worden opgenomen, waarbij de aan het kiesrecht vóór de stemming verbonden bevoegdheden (met name deelneming aan de kandidaatstelling) aan kiezers, zolang zij de leeftijd van 21 jaren niet hebben bereikt, worden onthouden. Doch de Kiesraad meent, dat, ook omdat de bevoegdheid om aan de stemming deel te nemen zonder mogelijkheid ook aan de kandidaatstelling mede te werken, niet compleet is, zulk een restrictie te moeten ontraden.

Wordt artikel B 1, eerste lid, in vorenaangegeven zin gewijzigd, dan wordt de situatie aldus, dat zij, die eerst na de dag der kandidaatstelling, doch uiterlijk op de dag der stemming 21 jaar zullen worden, reeds met ingang van de dag der kandidaatstelling "kiezer" zijn. Zij zullen derhalve in een jaar, waarin een stemming plaats heeft, reeds op de dag der kandidaatstelling in de kiezersregisters moeten worden opgenomen. En zij zullen dus met ingang van die dag de bevoegdheden bezitten, aan het kiezerschap verbonden. Ook wordt van de dag der kandidaatstelling af de in Hoofdstuk D geopende mogelijkheid om met betrekking tot ~~de gegevens van~~ de kiezersregisters een beslissing c.q. van de rechter te vragen, voor of ten aanzien van deze kiezers, ook voor zover zij 21 (18) jaar zijn, mogelijk.

De Kiesraad moge aan het vorenstaande nog toevoegen, dat zich nog andere gevallen kunnen voordoen, waarbij iemand tussen de kandidaatstelling en de stemming de vereisten krijgt, die aan het kiezerschap worden gesteld, met name een vestiging van een Nederlander vanuit het buitenland of het verkrijgen van het Nederlanderschap. Maar de Kiesraad is van oordeel, dat in deze gevallen reeds om redenen van administratieve aard bezwaarlijk kan worden voorzien. Het is immers bepaald nodig dat op de dag der kandidaatstelling vaststaat, in welke gevallen te verwachten is, dat iemand alsnog vóór de stemming aan de kies-vereisten zal voldoen. Vandaar ook, dat naar het voorstel van de Kiesraad, in artikel B 1 de eis wordt gehandhaafd, dat iemand ten tijde van de kandidaatstelling ingezetene en Nederlander zij. Van dag tot dag nog na de kandidaatstelling het kiezerspotentieel aan te vullen, stuit administratief op overwegende bezwaren. Het betreft hier overigens uiteraard slechts enkele op zichzelf staande gevallen, waarbij bovendien de onthouding van deelneming aan de stemming van deze pas kortelings in nauwer verband met Nederland getreden personen minder sterk spreekt. Eén geval is nog te noemen, waarbij het bezwaar om niet de dag van de kandidaatstelling te fixeren niet behoeft te gelden: iemand, wiens uitsluiting van de uitoefening van het kiesrecht ná die dag, doch vóór de stemming eindigt. Voor een speciale voorziening voor dit geval schijnt de Kiesraad echter onvoldoende grond.

De Kiesraad geeft U op grond van het vorenstaande in overweging te besluiten tot een voorstel tot wijziging van artikel B 1, eerste lid, als hiervoren aangegeven.

Daarbij zou de Kiesraad nog de vraag willen opwerpen, of het geen aanbeveling verdient deze wijziging te verwerken in het ontwerp van wet, hetwelk Uw ambtsvoorganger blijkens schrijven van 1 juni 1971, nr. B71/U 1697, met betrekking tot artikel B 1, eerste lid, der Kieswet voornemens was in te dienen, zodra de wijziging van de Grondwetsbepalingen inzake de leeftijd voor het actief kiesrecht ook in tweede lezing zal zijn aangenomen. (U zie onze instemming daarmee in brief d.d. 1 juli 1971, nr. 2557).

Mocht Uwe Excellentie deze vraag met ons bevestigend beantwoorden, dan zijn wij gaarne bereid omtrent de aanvulling van dit ontwerp en van de memorie van toelichting meer concreet van advies te dienen.

Namens de Kiesraad,

, voorzitter

, secretaris.